

Fazekas Csaba

SÖRPÁRTOK ESETE A NAGYPOLITIKÁVAL KÖZÉP-KELET-EURÓPÁBAN

A sörfogyasztással, sörtörténettel foglalkozó népszerűsítő előadások gyakran azzal kezdődnek, hogy meghatározzuk: mi is a sör. Alapvető definíciója szerint a sör gabona-alapanyagból, malátából vízzel főzött, élesztővel erjesztett, meghatározott eljárás szerint készült, szén-dioxiddal dúsított, alacsony alkoholtartalmú hűsítő ital.¹ Gyakran lehet találkozni az – értelemszerűen mértékkel fogyasztott – sör jótékony élettani hatásaival foglalkozó cikkekkel, elemzésekkel is. Ugyanakkor aligha kell hosszan bizonygatni, hogy a sör nyilvánvalóan nemcsak ezt jelenti, hanem a hétköznapi életben, étel- és ital-fogyasztásban betöltött szerepén túl – anélkül, hogy „nagy szavakat” használnánk – a sörnek társadalmi szerepe is van. Gondoljunk csak arra, hogy a baráti társaságban való sörözés valóban felfogható egyfajta polgári kultúrában gyökerező társasági eseménynek, aktivitásnak. A sör összehozza, rendszeresen egy asztalhoz ülteti a barátokat, vagyis társaságformáló tényező. (Magától értetődő, de azért le kell szögezni, hogy fentiek alatt természetesen a mértékletes sörfogyasztást értettük, melynek nem célja és nem is lehet eredménye a túlzott alkoholfogyasztás.) A jelentősebb sörkultúrával rendelkező országokban (köztudottan például Németországban, Belgiumban, Csehországban stb.) természetes dolog, hogy hetente vagy néhány naponta barátok, munkatársak egy korsó sör mellett beszélnek meg hétköznapijait, politizálnak, beszélgetnek fociról, filmekről, párcapcsolatokról, azok sikerességéről, kudarcairól és persze sok minden másról. Minden túlzás nélkül, a polgári életvitelhez, polgári viselkedéskultúrához hozzátartozik az effajta közösségi tevékenység, amelyben a sörözés – legpontosabban úgy fogalmazhatunk – katalizátor-szerepet tölthet be. A társaság összejövételének a sör megivása nem önmagáért való célja, hanem apropója, kellemes kísérőjelensége egyben. Köztudottnak vehetjük tehát, hogy a sörnek van társaság-formáló szerepe, s ha ezt elfogadjuk, akkor nyilvánvaló, hogy társadalomformáló szereppel is bír.

Márpedig, ha egy polgári társadalomban a sörfogyasztás jelenléte ilyen módon kimutatható, felvethető a kérdés: létezhet-e kapcsolat a politika és a sör között? A sörözés közbeni „politizálás” társasági szokása emelkedhet-e magasabb szintre, válhat-e közéletformáló vagy arra elvben alkalmassá tehető tényezővé? Alábbiakban az 1990-es évek eleje közép-kelet-európai sörpártjainak ma már elfeledett emlékét szeretnénk megidézni, nem azért, mert tevékenységük felújítását szeretnénk szorgalmazni, hanem azért, mert úgy véljük: a sörpártoknak a közéletben való megjelenése, rövid időtartam alatt bekövetkező tündöklése és eltűnése tanulságosan árnyalja a sör

¹ Ld. pl.: *Magyar étel- és ital-lexikon*. II. köt. Magyar Vidékfejlesztési Minisztérium Élelmiszer-feldolgozási Főosztály, Budapest, 2013. (4. kiad.) 2-702. sz. irányelv. Online: www.omgk.hu / FM Élelmiszer-lexikon.

társadalmi szerepéről alkotott képünket, illetve gazdagítja a közelmúlt történetéről meglévő ismereteinket.²

Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, érdemes megemlíteni, hogy sör és politika kapcsolatai köztudottak: a sörgyártás és -fogyasztás szabályozása magától értetődően fontos politikai kérdések, a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalmaknak foglalkozniuk kellett a sör jelenlétéből fakadó érintőleges gazdaság-, kereskedelem-, egészség- stb. politikai vonatkozásokkal, árszabályozással. Az erős polgári sörkultúra tradícióival rendelkező országokban választási kampányok idején elképzelhetetlen, hogy a politikusok ne keressék fel (értelemszerűen a média jelenlétében) a „sörözők népét”, jelezve, hogy ők egyek a „népből” és a „néppel”, ismerik problémáit stb.³

Más szintet képvisel, amikor a sör önálló politikai kérdésként, identitásképző tényezőként merül fel. A sörbarátok, sörfogyasztást pártoló, illetve ösztönző társadalmi szerveződéseknek (röviden: sörpártoknak) alapvetően két típusát különböztethetjük meg:

1. Azokat, akik szimpla viccelődésből nevezik magukat sörpártnak, önmaguk és környezetük egyszerű szórakoztatásán kívül semmi motivációjuk nincs, nem formalizáltak, nem hivatalosan bejegyzett alakzatok, politikai motivációkkal nem rendelkeznek. Az internet világa különösen alkalmas az ilyen, baráti társaságok szintjét meg nem haladó sörpártok széles körű nyilvánosságban való megjelenítésére. Ilyen például a magát „Vas Megyei Sörpártnak” nevező anonim formáció,⁴ amelynek honlapja és programja aligha igényelt néhány percnél több munkát. „Programjuk” szabad sörfogyasztást kíván mindenki számára, az ízesített sörök betiltását, a magyar sörök export-, a külföldi sörök importtilalmát, árcsökkentést, a magyar sörgyarak állami támogatását stb.⁵ Létezik egy 2009-ben létrejött „Magyar Sörpárt” nevű domain-tulajdonos,⁶ de egyébként ismeretlen és arctalan formáció, amely vicceskedő, kedélyes stílusú „programjában” a kulturált sörfogyasztást propagálja, ingyenes sörfogyasztási lehetőségeket, a parlament világának a sörözőkbe, a sörfogyasztásnak a törvényhozásba vitelét ígéri stb.

2. Azokat a sörpártokat, amelyek fentiekkel pont ellentétesen hivatalosan megszervezett, bejelentett, valódi politikai pártokként jönnek létre, parlamenti és/vagy önkormányzati választásokon jelöltállítással kísérleteznek, valódi politikai alternatívát

2 A sörpártok történetének – nem véletlenül – nincs igazán szakirodalma, az 1990-es évek elejének eseményeit jórészt a sajtó egykori híradásaiból igyekeztünk rekonstruálni. Lényegében egyetlen publikációval talákoztunk, amely röviden foglalkozott a témával, későbbi hivatkozások nélkül: SCHWEITZER András: *Malátapolitika*. In: HVG, 1998. június 13. 64–65. pp. Jelen közleményt egyes adatokkal segítették: Ujjady Zsolt (Budapest) és Olga Gubová (Ostrava), nagyon köszönöm! Megjegyzés: Valamennyi internetes hivatkozás dátuma: 2016. április.

3 Csehországban ez a jelenség nagyon erős, például legutóbb az első közvetlen cseh elnökválasztás alkalmával 2013 januárjában a két legerősebb jelölt, Miloš Zeman és Karel Schwarzenberg egyaránt szívesen élt ezzel a kampányeszközzel. De magyarországi választások előtt is előfordult, hogy egy városi márkadíjat hasonló körülmények között adott át közszereplő egy kézműves sörözőben. Ld.: TENCZER Gábor: *Tarlós a barna sör barátja*. In: index.hu, 2014. február 28. – Online: www.index.hu / Belföld / Budapest.

4 Honlapjuk: <http://sorp.art.mindenkilapja.hu>.

5 Ilyen, részletesebben kidolgozott „programmal” érhető el az interneten egy másik „Magyar Sörpárt” is, amely az 1848. márciusi 12 pont stílusában követel felelős „sörminisztériumot Buda-Pesten”, évi sörfesztivált, „uniót Serdéllyel” stb. Ld.: <http://www.wagnerur.hu/msp.htm>.

6 Honlapjuk: <http://www.sorp.art.hu>.

kívánnak megjeleníteni a meglévő pártpaletta mellett. Az anonimitással éppen ellen-
tétesen igénylik a nyilvánosságot, arcaik megjelenítését a médiában, hiszen mindezt
szavazatokra, politikai támogatásra, – a fenti infantilis viccelődéssel szembeni valódi –
pártprogramjuk megvalósíthatóságára akarják használni.

Manapság politikai elemzők, politológusok foglalkoznak a leginkább a demokratikus
intézményrendszer karikatúrájaként létrejövő „viccpártok” jelenségével. Nagyon sokan
ide sorolják a sörpártokat is (megítélésünk szerint pontatlanul), már csak azért is, mert
ma ilyen jelentősebb politikai pártról nem beszélhetünk, az ismert és sokat emlegetett
viccpártok teljesen másról lettek híresek. A „viccpártiság” lényege röviden az, hogy
nyilvánvalóan teljesíthetetlen, humoros (vagy legalábbis annak szánt) pártprogramokkal
lépnek fel, néha – fogalmazzunk egyenesen – egetverő marhaságokkal igyekeznek felhívni
magukra a figyelmet, tükröt tartva ezáltal az egységesen hazugnak és korruptnak tartott
politikai elit felé.⁷ Jelenlétük tényleges elégedetlenséget és a társadalom által érzett alter-
natíva-hiányt tükröz, melyet olykor tényleges politikai szerepvállalásra is tudnak váltani.⁸

Úgy gondoljuk, az 1990-es évek elején térségünkben feltűnt sörpártok – bár kétségtelenül
éltek a sörfogyasztás kapcsán megfogalmazható szatirikus kommunikáció eszközeivel –
mégis közelebb álltak a „komoly” pártkezdeményekhez, mint a mindenből viccet csi-
náló, a polgárpukkasztást büszkén felvállaló viccpártokhoz. Megszervezték önmagukat,
regisztrált tagsággal rendelkeztek, munkájukat országos és helyi szervezeteik kiépítésével,
politikai pártként való bejegyeztetésükkel kezdték, – a sörivás vicces elemeit meghaladó
mélységű – pártprogramokat szerkesztettek, részt akartak venni törvényhozási, illetve

7 A témával legutóbb Paár Ádám politológus foglalkozott, ld. pl.: PAÁR Ádám: *Ki nevet a végén?* In: Nép-
szabadság, 2016. január 1. 10. p. Vö. Méltányosság Politikaelemző Központ honlapja: <http://www.meltanyossag.hu> / Elemzők / Paár Ádám, publikációk / 2016. január 7.; Uő: *A viccpártok*. In: ATV
Start+, 2016. február 24. (Bombera Krisztina riportja) Online: <http://www.youtube.com>. 2015 vé-
gén a Budapesti Corvinus Egyetemen kerekasztal-beszélgetésben elemezték a viccpártok helyzetét és
lehetőségeit Pető Péter újságíró, Paár Ádám és Varga Áron politológusok. Ld. erről: VECZÁN Zoltán:
A viccpártok hozzák el a megváltást? In: Magyar Nemzet, 2015. november 24. Online: www.mno.hu.
A témáról korábban: KISS Viktor: *Dadaista politika*. In: MOHA (Mindent az oktatásról hallgatók-
nak), 2010. március 1. (Romváry Orsolya riportja.) Online: <http://www.mohaonline.hu> / Eszme.;
BEDŐ Iván: *Viccpártok a világban: demokratikus szatirizmus*. In: hvg.hu, 2010. szeptember 26.; *Le-
hetetlen pártok Európában*. In: Európa blog, 2013. szeptember 26. Online: [http://europapont.blog.
hu/2013/09/26/lehetetlen_partok_europaban](http://europapont.blog.hu/2013/09/26/lehetetlen_partok_europaban) stb. A viccpárt-jelenség korlátaival foglalkozó pub-
licisztikák közül ld. pl.: FÖLDI Bence: *Örök élet, ingyensör. A viccpártok csak rontanak a helyzeten*.
In: Magyar Nemzet, 2015. november 10. Online: www.mno.hu.

8 Híres például az Észtország Független Royalista Pártja (egy ciklusban 8 mandátum, a balti állam soha-
sem volt királyság, éhségstrájk helyett evősztrájkot tartottak), az izlandi Legjobb Párt (2010 után Reyk-
javík polgármesterét adták, ingyen törölközőket ígértek a városi uszodákba, jegesmedvét az állatkertbe),
a dán Lelkiismeretes Munkakerülők Uniója (egy ciklusban egy parlamenti mandátum, hátszelet ígértek
a bicikliutakon, több reneszánsz bútort az IKEA-ban, nagyobb kenyereket a városi parkokban a kacsák-
nak), az angol Órületen Dühöngő Szörnyek Hivatalos Pártja (több önkormányzati mandátumot szerez-
tek, programjuk: pontosvessző betiltása, 32 órás nap, hogy a kocsmák tovább nyitva lehessenek) stb.
Hazánkban a legismertebb a 2014 óta bejegyzett Magyar Kétfarkú Kutya Párt, amely örök életet, in-
gyen sört, Sopron–Záhony metróvonalat, Szegedre hegy építését, a gravitáció megszüntetését stb.
ígérte. Az utóbbi időben – igaz, megtartva maróan szatirikus kritikai attitűdjét – fontos belpolitikai
témákban is állást foglaltak, illetve akciókat szerveztek. Ld. pl.: *Néhány viccpárt és főbb programpontjaik*.
In: hvg.hu, 2010. szeptember 22. Online: www.hvg.hu.

helyhatósági választásokon. Vagyis a demokrácia által kínált játékszabályokkal akartak élni és beleszólni a közéletbe. Talán nem véletlen, hogy egy washingtoni politológus professzor a pártpolitika nagyszabású kézikönyvét bevezető elméleti tanulmányában épp a Lengyel Sörbarátok Pártjával (ld. alább) példálózott a modern pártrendszerek változásainak jellemzésekor.⁹ Bár intenzív tevékenységük nem tartott sokáig (nagyjából a rendszerváltás utáni stabilizáció néhány évében tűntek fel, majd el), továbbá sehol sem hagytak mélyebb nyomot a közéletben, kérészetű politizálásuk mégis tanulságos. Elsősorban abból a szempontból: mennyire fontos, mennyire szerteágazó téma a sör, mennyire volt alkalmassá tehető a közkedvelt „folyékony kenyér” arra, hogy egy amúgy is minden ízében átalakuló gazdasági, társadalmi és politikai rendszerben pártpolitikai programok és politikai marketing kiindulópontjává váljon. A sörpártok története valahol a demokrácia hőskorának története is egyben.

Először említsük a rövid ideig fennállt, ekkor már valóban demokratikus Német Demokratikus Köztársaság 1990 márciusában, fiatal egyetemisták által alapított Deutsche Biertrinker Union (Német Sörivó Unió) nevű formációját, mely a sör árának maximalizálása, a sörfőzés rendjének szövetségi szintű szabályozása és ösztönzése mellett kötelezte el magát.¹⁰ Elnöke egy bizonyos Andreas Häse nevű egyetemista lett, rövid idő alatt mintegy 900 fős tagságot mondhattak magukénak. Jelmondatuk volt: „Kardokat söröskorsóvá!” („Schwerter zu Bierhumpen!” a „Schwerter zu Pflugscharen!” / a „Kardokat ekevassá!” mondás parafrázisa.) Elleneztek továbbá a gyenge, nem német sörök behozatalát. Az 1990-es NDK-beli választásokon mintegy 2500-an szavaztak rájuk, a szűkebb pátriájuknak számító Rostockban ez 0,4%-ot jelentett, hasonló eredményt értek el az októberi helyhatósági voksoláson is. Az egységesült Németországban a rostocki sörivók kezdeményezése nyom nélkül felszívódott, és ennek kapcsán feltűnő, hogy ilyen típusú sörpárt sem Nyugat-Németországban, sem a szintén erős sörkultúrával rendelkező más nyugati országokban (Belgium, Írország stb.) sem jelentkezett.

A volt szovjet utódállamok közül elsőként 1992 júliusában jött létre a Sörbarátok Ukrán Pártja Kijevben. Ha hihetünk a korabeli híradásoknak, 13 ukrainai megyéből 134 küldött vett részt a pártalakító kongresszuson, s eleinte több mint tízezer szimpatizánsuk volt, többségük fiatal, vállalkozásban dolgozó, megjegyezték továbbá, hogy nők is szép számmal akadnak közöttük. Az ukrán sörbarátok a magántulajdon, az egyéni vállalkozói szellem, az egyenjogúság és az emberi jogok képviselése mellett kötelezték el magukat. Speciális nehézséget okozott számukra, hogy Ukrajnában nehezebben és drágábban lehetett hozzáférni a sörhöz, mint más térségbeli országokban. Az alakuló kongresszust egyébként egy korábbi kommunista pártbizottság épületében tartották, aminek az adta a pikantériáját, hogy ott is meghirdették 1985-ben a gorbacsovi szovjet alkoholelles kampányt.¹¹ Rövid és dicstelen volt a Belorusz Sörbarátok Pártjának működése. 1993 nyarán alakult, év végén vették nyilvántartásba. Vezetője

9 WHITE, John Kenneth: *What is a Political Party?* In: *Handbook of Party Politics*. Ed. KATZ, Rochard S. – CROTTY, William. SAGE Publications Ltd., London – Thousand Oaks – New Delhi, 2006. 5–15. pp., 5. p.

10 NESTLER, Christian: *Die Kleinparteien in Mecklenburg-Vorpommern*. In: *Politik in Mecklenburg-Vorpommern*. Hrsg. KOSCHKAR, Martin – NESTLER, Christian – SCHEELE, Christopher. Springer VS, Rostock, 2013. 169–188. pp., 176. p.

11 Sörpárt Ukrajnában. In: A Hét, 1992. július 2. 26. p.

egy bizonyos Vagyim Csernyisov volt, jóval ismertebbé vált egy másik személyiség, bizonyos Andrej Romasevszkij. A párt programja kiegyensúlyozott pontokba szedve tartalmazta a sör minőségének javításával kapcsolatos törekvéseket, belorusz nemzeti sör megteremtését propagálta, illetve általában függetlenség- és szuverenitáspárti megnyilatkozásokat tett. Mindez – a liberális alapú gazdaságpolitikával együtt – már sok volt az akkori posztszovjet minszki vezetésnek és Romasevszkijt egy zászlóégetési ügye után lecsukták, szabadulása után Csehországba költözött. 1998-ban a belorusz Legfelsőbb Bíróság betiltotta a Sörbarátok Pártját, mintegy jelezve, hogy az ottani rendszer számára ez a fajta nyitott politizálás is meghaladja az állam tűréshatárát.¹² 1995 nyarán csatlakozott a kelet-európai sörpártok sorához a Konsztantyin Kalacsjov által vezetett, hamarosan 50 ezres tagsággal büszkélkedő Orosz Sörbarátok Pártja. A párt a társadalmi feszültségek enyhítéséért szállt síkra, azt szerette volna elérni, hogy az orosz emberek a sör segítségével jobban érezzék magukat. „Aki vodkát iszik, az mogorva és aljas, a sört kedvelők pedig könnyedek és kedvesek” – fejtegette. Komoly ambíciókkal indultak harcba azért, hogy megváltoztassák a Kreml – Dmitrij Szesztakov sörpárti párttitkár szavaival – „vodkavedelő bürokraták barlangja” arculatát.¹³ Bár a párt hamar összegyűjtötte a választásokon való induláshoz szükséges 200 ezer aláírást,¹⁴ sok bizalmatlansággal is találkozhattak. Alexander Lebegy (ismert szovjet, majd orosz tábornok, az első csecsen háborút lezáró béke megteremtője, sikeresen szereplő elnökjelölt) például, amikor meghallotta, hogy a sörpártot a választási bizottság nyilvántartásba vette, kifakadt, attól félve, hogy „kocsmát csinálnak a parlamentből”. Végül az orosz sörpárt sem tudta átlépni az alsóházba kerülés 5%-os küszöbét, csupán 0,62% szavazatot szerzett. A korábbi és későbbi orosz-ukrán viszony szempontjából ugyanakkor feltűnő volt, hogy a két szláv ország sörpártjai nemcsak hasonló elveket vallottak saját országukban, hanem az együttműködés mellett is elkötelezték magukat.¹⁵ *A sör elmossa az államhatárokat* címmel 1995 végén tartottak határ menti találkozót, felváltva ittak orosz és ukrán sört. Közös nyilatkozatukban az állampolgárok, az áruk és a tőke szabad áramlásának elvét hangsúlyozták, értelemszerűen külön kiemelve a sörértékesítés fontosságát. Találkozójuk végén az államhatár egy egyméteres szakaszát sörrel locsolták fel (mintegy jelképesen elmosva a határt), és felállítottak egy táblát is, amely két egymásba fonódó, söröskorsót tartó kart ábrázol, ezzel a felirattal: „Velünk tartasz harmadikként?”

A legnagyobb politikai sikert a kelet-európai sörpártok közül minden bizonnyal a Lengyel Sörbarátok Pártja (Polska Partia Przyjaciół Piwa – PPPP) mondhatta magáénak, ez volt a legismertebb, ez vált a sörpolitizálás legtöbbet emlegetett etalon-pártjává.¹⁶ A *Pan* című férfimagazin újságírói kezdeményezésére 1990. december végén hivatalosan

12 *Political Parties of Eastern Europe. A Guide to the Politics in the Post-Communist Era.* Ed. BUGAJSKI, Janusz. M. E. Sharpe, London – New York, 2002. 35. p. Provokatív módon a párt jelképévé az ittas sündisznó figuráját választották, ami az orosz viccek ismert sztereotípiájának számított.

13 *Sörbarátok: irány a Kreml!* In: Új Néplap, 1995. augusztus 14. 12. p.

14 In: Új Szó, 1995. október 24. 3. p.

15 Ukrán-orosz sörbarátság. In: Új Szó, 1995. december 30. 8. p.

16 A más formában ma is működő szervezet honlapja: <http://www.polskapartiaprzyjaciolpiwa.org>, egykori kampányfilmjeik elérhetők a www.youtube.com oldalon.

bejegyzett párt a varsói Kultúra és Tudomány Palotájának sok pártkongresszust megélt nagytermében alakult, jó hangulatú, sokféle sörkóstolással egybekötött alkalommal. Egyetlen nap alatt mintegy 40 ezren írták alá a belépési nyilatkozatot, pillanatok alatt több tagja lett a pártnak, mint az akkori lengyel miniszterelnök által vezetett mozgalomnak. Kezdeti programját a „kemény” alkoholokkal (vodkával és egyéb égetett szeszekkel) szembeni fellépés, a mindezek ellensúlyozására terjeszteni kívánt sör, az ahhoz kapcsolódó békés, kulturált párbeszéd jelentette. (A párt első elnöke Janusz Rewinski előadóművész volt.)¹⁷ Bár felröppentek olyan hírek, hogy az alkoholfogyasztás népszerűsítésének vélelmezése miatt a párt nem fejtheti ki tevékenységét, illetve nem tud megfelelni a pártlista-állítási kritériumainak,¹⁸ az 1991. évi parlamenti választásokon mégis fényes sikert könyvelhetett el: 16 képviselőt juttathatott a 460 fős Szejmbe. Mintegy 367 ezren szavaztak rájuk, ami 3,27%-nak felelt meg.¹⁹ Jelentősnek mondható eredmény, ezzel a 10. legnagyobb támogatottságot mondhatták magukénak, a parlamenti mandátumokat pedig nyilvánvalóan a rendkívül liberális választási szabályoknak köszönhették. (A törvényhozásba jutás alsó küszöbét akkor 1%-ban határozták meg, ami egy rendkívül heterogén összetételű, folyamatos működési zavarokkal küzdő parlamentet eredményezett.)

A rendszerváltás utáni lengyel pártrendszerben kifejezetten konzervatív–liberális politikai alakzatnak a sörfogyasztással kapcsolatos elemek mellett kidolgozott programjai voltak a családi vállalkozások rendszerének támogatására, a toleráns politikai kultúra népszerűsítésére, a környezetvédelem témakörében, valamint a szociális szférában az állami szerepvállalás fejlesztésére.²⁰ Liberális gazdaságpolitikájuk mellett demokratikus elkötelezettségükről és kompromisszumkészségükről is tanúbizonyosságot tettek: a választások utáni patthelyzetben ellenzéki párt létükre támogatták a kormánypárti jelölt parlamenti elnökké választását. Mérsékelt, középutas politikai magatartást tanúsítottak, elutasították a kommunista korszakkal való durva leszámolást, elkötelezték magukat a liberális demokrácia értékei mellett. A parlamenti sörfrakciónak komoly szerepe volt abban, hogy a lengyel parlament liberalizálta az alkoholos italok forgalmazásának rendjét, a sört az alkoholmentesekkel tették egy csoportba, abból a szempontból, hogy 1993 januárjától minden élelmiszerüzlet szabadon árusíthatott sört.²¹ A lengyel PPPP belső vitái ellenére továbbra is igyekezett a nyilvánosság előtt megjelenni, rendezésében került sor például a sörivás világrekordjának varsói megdöntésére 1993-ban.²²

17 *Political Parties of Eastern Europe...* i. m. 211. p.; *Sörbarátok Pártja*. In: *Népszava*, 1991. április 22. 2. p.; *Sörbarátok Lengyel Pártja*. In: *Új Dunántúli Napló*, 1991. április 29. 2. p.; *Duże Piwo i Donald Tusk*. In: *onet.pl*, 2011. szeptember 26. Online: <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/duze-piwo-i-donald-tusk/8kstm>.

18 In: *Népszava*, 1991. október 22. 2. p.

19 TÁLAS Péter: *Rendszerváltás és többpártrendszer Lengyelországban. I-II*. In: *Társadalmi Szemle*, 1993. 5. sz. 50–64. pp.; 6. sz. 40–48. pp.; I. 64. p. (Az első közvélemény-kutatások még magasabb támogatottságot is mértek a sörpárt esetében.)

20 TÁLAS Péter: i. m. II. 45. p.

21 *A sör – szabad*. In: *Új Dunántúli Napló*, 1993. január 24. 2. p.

22 *Sörivő rekord*. In: *Új Dunántúli Napló*, 1993. április 30. 15. p.

A Lengyel Sörbarátok Pártjának elnöksége

Adam Halber, a PPPP alelnöke egy ízben elmondta, hogy a párt létrehozásának gondolatát egyértelműen a rendszerváltás után eldurvult közbeszéd váltotta ki az alapítókból.²³ „A sörívő türelmes, kedves ember. Svejkhez hasonló” – szögezte le, ezért új, toleráns politikai kultúra megteremtését tekintette a sörpolitizálás lényegi elemének. A sörfogyasztásnak jótékony hatása lehet az alkoholizmus társadalmi problémájával küzdő posztoszocialista korszakban, akkor, ha a tömény szeszes italok (lengyelek esetében a vodka) tömeges fogyasztását a kellemesebb és jóval alacsonyabb alkoholtartalmú sörrel lehet felváltani. („Mi abból indultunk ki, hogy a lengyel úgysem hagy fel az ivással.”) Az alkoholfogyasztási szokások megváltoztatását olcsó, mindig hozzáférhető sörrel lehet elérni, amely a kis- és nagyüzemi sörgyártás támogatását jelenti. Ezen a ponton a sörpolitizálás egyik fontos elágazásához érkeztünk, a környezetvédelemhez (jó sört csak tiszta, jó minőségű vízből lehet főzni), s mindez feltételezi a mezőgazdasági östermelők pozicionálását is. (A hazai, jó minőségű árpa és komló termesztésének ösztönzése révén.) A jó hazai sörökre új vendéglátó-ipari kisvállalkozások (sörözők, éttermek) hálózata építhető – vagyis a röviden felvázolt lengyel példa mutatja a sörpolitizálás „komoly” tartalmát és az összetett politikai program elágazódási pontjait a politikai kultúra javításától a gazdaságpolitikán át a környezetvédelemig. Halber 1991 végi szavaiból kitűnt, hogy bár a sörözők és a sörgyárak természetesen módon képezhetnék volna a sörpárt országos hálózatának alapegységeit, a mintegy 20 ezres szinten stabilizálódó párttagság nem tudta anyagilag fenntartani a pártot, ezért támogatók után kellett nézniük. A sörgyárak, illetve más üzleti körök támogatásáért azonban nagy árat kellett fizetniük, hiszen pozíciókhoz kellett juttatni e körök „sikerembereit”, és a Lengyel Sörbarátok Pártját hamar utolérte az első posztoszocialista pártokra jellemző folyamat: belső megosztottság ütötte fel a fejét, a parlamenti frakció is kettészakadt, a sajtó gunyorosan „kis sör / nagy sör” illetve „pohár / korsó” néven emlegette az egymással is torzsalkodni kezdő sörpolitikusokat.

23 Képviselő úr, egészségére! Beszélgetés a Lengyel Sörbarátok Pártjának alelnökével. In: Népszabadság, 1991. december 3. 8. p. (Ritecz Miklós riportja.)

Rewinski 12 fővel új, kifejezetten liberális elkötelezettségű, piacgazdaságot szorgalmazó frakciót hozott létre Lengyel Gazdasági Program néven, a sörpárti címkét csak hárman őrizték meg.²⁴ A lengyel sörpárt így hamar elveszítette kezdeti vonzerejét, már a következő, 1993-as parlamenti voksolás előtt nyilvánvaló volt, hogy a sörpártnak nincs esélye a parlamentbe kerülésre.²⁵ Az 1995-ös elnökválasztáson a kalandor természetű Leszek Bubel hivatalosan a sörpárt jelöltjeként indult, aki az eredeti pártprogramot megcsúfolva demagóg populizmusáról és durva antiszemitizmusáról vált ismertté.²⁶ Később nemcsak zsidóellenes kirohanásai és brosrúái, hanem nagy értékű lopás és egyéb bűncselekmények miatt állították bíróság elé.²⁷

Bár nem tudta egyszer sem átugrani a parlamentbe jutás küszöbét az 1990 januárjában Plzeňben létrejött cseh Sörbarátok Pártja (Strana Příklad Piva – SPP), a pedagóguskar hallgatói által alapított formáció komoly politikai tevékenységet fejtett ki egészen 1998-ig.²⁸ Csehországban nem kellett olyasmit zászlajukra tűzni, hogy a sörözés kultúrájának meghonosítása stb., hiszen a csehek már akkor is az egyik legjelentősebb kocsmai sörfogyasztók voltak. A cseh sörpártnak viszont a sör, mint nemzeti szimbólum védelme kiemelten fontos programpontját jelentette, amint erre Ivo Dvořák pártelnök is rámutatott: „A söripar virágzása Csehország nemzeti érdeke. Nem voltunk privatizációellenesek, de azt nem akartuk, hogy a sörgyárak külföldi többségi tulajdonba kerüljenek.” A külföldi (elsősorban német) sörkonzernnek megjelenése Csehországban nem járt együtt a hagyományos márkák vagy a kisüzemi sörfőzés elsorvadásával. A folyamatra irányuló figyelemfelkeltésben pedig a sörpárt alaposan kivette a maga részét. A hangsúlyoknak a kontinuitásra való áthelyezésével ugyanakkor a hagyományos polgári sörkultúra értékeinek megőrzésére, a sörértékesítés, árszabályozás, hozzáférhetőség elemeinek középpontba állítására vonatkozó pártprogrammal tudtak megjelenni az első szabad választásokon a még szövetségi köztársaságként működő Csehszlovákia csehországi részén.²⁹ Az SPP hangsúlyozta a klasszikus cseh kocsmakultúra megőrzésének fontosságát, a privatizáció folyamatának ilyen irányú kordában tartását, amelynek a vendéglátás jogszabályi környezete mellett a sör árának biztosítása volt fontos eleme. Szorgalmazták ezen kívül sörfesztivál szervezését Plzeňben (ez azóta már többször, több formában „sikerült”), valamint a következő esztendőnek a cseh sör nemzetközi éveként való elismertetését. A korabeli kommentárok kiemelték a program megalapozottságát, illetve a pártot mint az acsarkodó közéletben példamutatóan nyugodt

24 TÁLAS Péter: i. m. II. 47. p.; Egy hazai sajtókommentár szerint „megcsappantak a (sörös)hordószónokok”. In: Nógrád Megyei Hírlap, 1993. szeptember 13. 8. p.

25 Ld.: NAGY Gábor: *Választások Lengyelországban*. In: HVG, 1993. szeptember 18. 20–22. pp.

26 NAGY Gábor: *Elnökválasztás Lengyelországban*. In: HVG, 1995. november 4. 9–12. pp.; TÁLAS Péter: *Korszakváltás a Visztula mentén. A lengyel elnökválasztásról*. In: Társadalmi Szemle, 1996. 2. sz. 43–52. pp., 44. p.

27 *Leszek Bubel bíróság előtt*. In: Népszava, 2000. augusztus 7. 11. p.; *Rasszista Bubel*. In: Népszava, 2001. július 4. Közép-Európa melléklet, 1. p.

28 Jogutód szervezete ma is működik, honlapjuk: <http://www.pratelepiva.cz>.

29 CARNAHAN, ROBIN – CORLEY, JUDITH: *Csehszlovákia. 1990. június 8. és 9.* In: *A demokrácia új határvidékei. Választások Közép-Kelet-Európában, 1990*. Szerk. GARBER, Larry – BJORNLUND, Eric C. Századvég Kiadó, Budapest, 1994. 147. p.

és pragmatikus formációt üdvözölték.³⁰ Mindez azonban bármennyire is vonzóan hangzott, önmagában kevés volt arra, hogy a választásokon törvényhozási tényezővé tegye a pártot. Az SPP-re leadott szavazatok száma és aránya:³¹

	1990		1992	
A nép kamarája	8.943	0,12%	68.985	1,06%
Nemzetek kamarája	13.869	0,19%	71.123	1,10%
Cseh Nemzeti Tanács	43.632	0,61%	83.959	1,30%

Elgondolkoztató, hogy bár a sörpolitizálás nem volt képes betörni a „nagy” politikai pártok versenyébe, parlamenten kívüli pártként is két esztendő alatt odáig jutottak, hogy majdnem 84 ezer választópolgár mellettük tette le a voksát.

1992 elején elérték, hogy az U Kocoura („a kandúrhoz”) nevű ismert prágai kiskocsmá a sörpárt égisze alatt működjön. (A politikai pártok hivatalosan nem birtokolhattak üzleti vállalkozást, ezért a privatizáció során Bohuslav Penc, az SPP titkárának a nevére került, de mindenki tudta, hogy „pártsörözőként” működött.) Felmerült korábban a helyiségnek cukrászdaként való hasznosítása egy új tulajdonosnál, a cseh sörbarátok így komoly sikerként könyvelhették el az objektum megőrzését a cseh kocsmakultúra részeként.³² (Ma is akként működik egyébként.) A párt egyébként gyakran szerepelt a híradásokban. 1994-ben tiszteletbeli párttaggá nyilvánították Andrej Kozirev orosz külügyminisztert, mondván, a diplomata „azon emberek közé tartozik, akik számára világos, hogy az összes nemzetközi problémát meg lehetne oldani, ha a világ befolyásos emberei egy pohár sör mellett találkozónak”. Az erről szóló okiratot Dvořák pártelnök pár láda sör kíséretében juttatta el Oroszország prágai követségére.³³ 1995 elején közvetlenül Václav Havel köztársasági elnökhöz fordultak, hogy akadályozza meg a kis sörfőzdeket nehezebb helyzet elé állító új adótörvény életbe léptetését. „Elnök úr, ne engedje, hogy megfosszanak bennünket attól, amiben a legjobbak vagyunk a világon, a sörfajták sokféleségétől” – írták, arra is apellálva, hogy Havel nemcsak államfőként, hanem egykori sörfőzdei munkásként is tisztában van a kérdés jelentőségével.³⁴ A parlamenti küszöb magassága azonban végül is a cseh sörpárti aktivisták lelkesedését is lelohasztotta. 1993-ban a szociáldemokrata párttal működtek együtt, majd 1995 végén az SPP a Nemzeti Szociális Liberális Párt (LSNS) nevű formációval kötött társulási megállapodást.³⁵ 1997 októberében tartott kongresszusán az SPP úgy döntött, hogy nem politikai pártként, hanem társadalmi egyesületként (Sdružení Přátel Piva – Sörbarátok Egyesülete) folytatja tevékenységét.

30 Ld. pl.: „Javítja az állampolgárok közérzetét, ezzel párhuzamosan az állam bevételeit.” – *Nyerő párt.*

In: Tolna Megyei Népújság, 1990. február 19. 8. p. Ld. még: *Sörpárt alakult.* In: Új Szó, 1990. február 6. 2. p.; *A sör vagy a sörpárt pártján?* In: *Heves Megyei Népújság*, 1990. febr. 17. 3. p.

31 HAMBERGER Judit: *Csehszlovákia szétválása. Egy föderációs kísérlet kudarca.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 1997. 117–123. pp.

32 *Sörbarátok a Kandúrnál.* In: *Népszava*, 1992. január 6. 2. p.; *Petőfi Népe*, 1992. január 7. 12. p.

33 In: *Népszava*, 1994. március 11. 9. p.; *Új Szó*, 1994. február 22. 2. p.

34 *Kopaszok, sörbarátok a kormányban.* In: *Nógrád Megyei Hírlap*, 1995. január 24. 8. p.

35 In: *Új Szó*, 1995. december 4. 2. p.

Céljai ugyanakkor nem változtak: a sörkultúra népszerűsítése, a márkavédelem, a kulturált sörfogyasztás társadalmi támogatottságának növelése stb.

A cseh és a lengyel példák ösztönző hatására döntött úgy néhány budapesti joghallgató egy egyetemi előadásuk helyett a Véndiak sörözőben üldögélve, hogy létrehozzák a magyarországi Sörpártot. A stílusosan a Kaltenberg sörözőben tartott bemutakozó sajtótájékoztatójukon hangsúlyozták, hogy nem az önmagáért való sörfogyasztás vezérelte a pártalapítást, hanem a sör kapcsán kialakult kulturális hagyományt tartják követendőnek, a „sörözés kedélyes légkörét” össze akarják hozni a politikával. Aggasztotta őket a rendszerváltást követően a politikából való kiábrándulás, a társadalom hatalom fölötti kontrolljának lazulása – ezért emelték ki, hogy a sörfogyasztás alapvetően nyugalmat, békességet sugároz. Eszmei alapon a zöld, illetve városvédő mozgalmakat érezték magukhoz a legközelebbinek. A pártot 1992. március 30-án vették nyilvántartásba, elnöke Imrédy Szabolcs, kampányfőnöke Ujjady Zsolt voltak.³⁶ A sajtókommentárok az új pártban a fiatalságot, a merészséget látták meg, valamint arra figyeltek fel, hogy a kulturált sörfogyasztás hangoztatásával az atomizálódott társadalom kisközösségekben való újjászervezését, a politikából való kiábrándulás megállítását célozták meg a sörpártiak.³⁷

A sörpárti fiatalok vonzó és tartalmas programot dolgoztak ki (toleráns politikai légkör a klasszikus sörkultúra mentén, társadalmi problémák ellensúlyozása, gazdaságélénkítés, privatizáció stb.), továbbá hangzatos és humoros szlogenekkel kampányoltak. Például: „Amiről mi beszélünk, világos!” „A sört csapolják, ne a pénztárcánkat!” „A sör habozzon, ne a politikusok szája!”³⁸ Kifejezetten szabadelvű pártként definiálták magukat (szerették volna megnyerni az ekkoriban a pártját elhagyó Fodor Gábort pártelnöknek, de ő – a sörpártiak sajnálkozására – az SZDSZ-hez csatlakozott), programpontjaik is ennek feleltek meg: privatizáció, keleti piacok visszaszerzése, jogi stabilitás, környezet- és városvédelem, organikus városfejlesztés.³⁹ Vagyis a sör számukra is inkább a kiinduló pontot, egy komplex politikai program szervező elemét jelentette, és folyton hangoztatták: „A Sörpárt nem az alkoholista pártja, arculatunkat a sör mögött meghúzódó tradicionális értékek, a fehér abrosz melletti békés politizálás határozza meg.” Egyértelműen a parlamentbe jutást jelölték meg célként, egyfajta gyűjtőpártként akartak funkcionálni, a pártelnök szavaival: „amolyan katalizátorféle a politikai élet résztvevői között”.⁴⁰

A párt aktívan politizált, fontosabb közéleti kérdésekben is hallatta a hangját. 1993 májusában például külön közleményben jelentették be csatlakozásukat a parlamenten kívüli pártok tiltakozó nyilatkozatához, melyben Boross Péter akkori belügyminiszter nyilatkozata ellen emeltek szót.⁴¹ A miniszter arról beszélt ugyanis, hogy az 1990-es

36 KRAJCSÁR : *Mitől legyünk toleránsak?* In: Magyar Nemzet, 1992. május 7. 5. p. A pártalakulásról az MTV *A Reggel* című műsora is beszámolt. Ld. még a Sörpártról: *Pártregiszter*. In: HVG, 1994. április. (Különszám.) 14–26. pp., 25. p.; *Imrédy Szabolcs miniszteri titkár, a Független Ifjúság (FKGP) új vezetője. Portré*. In: HVG, 2000. március 4. 130. p. (Horváth Zoltán – Lindner András riportja)

37 Sz. Cs.: *Sörivók*. In: Népszava, 1992. június 4. 16. p. Vagy ld. „Mivégre ítéljük el a Sörpártot, amelyik hisz a kocsmák közösségteremtő erejében, szeretne kellemesen élni?” TRENCSENYI Zoltán: *A demokrácia kötelező komolytalansága*. In: Reform, 1994. február 25. 8. p.

38 Utóbbi rögzült is a politikai közbeszédben, jó húsz évvel később is emlegetik, ld. pl. 3. sz. jegyz.

39 –TENCZER–: *Sörpárt*. In: Magyar Narancs, 1994. március 31. 12. p.

40 *Törpék az óriások árnyékában*. In: Magyar Nemzet, 1994. február 10. 19. p.

41 In: Országos Sajtószolgálat, 1993. május 5. Online: <http://os.mti.hu/hirek/16942/kozlemeny>.

választásokon a pártok parlamentbe jutási küszöbe 4% volt, ezt kívánták felemelni 5%-ra. (A törvénymódosítás meg is történt, 1994-től már legalább ennyi szavazatarányt kell felmutatni a parlamentbe igyekvő politikai pártoknak.) Szarkasztikus humorral, de nagyon is komoly üzenetet fogalmaztak meg: „A Sörpárt az 5 százalékos küszöböt legfeljebb a sör alkoholtartalmaként tudja elfogadni, és úgy véli, hogy a módosítás csupán a parlamenti pártok jelenlegi pozíciójának fenntartására szolgál, és nem teszi lehetővé az esélyegyenlőséget.” (A jogszabály-módosítás nyilvánvaló célja az volt, hogy a kisebb pártok esetleges bejutásával ne forgácsolódjék szét a törvényhozás összetétele.) Ezenkívül állást foglaltak az 1990-es évek elejének egyik legfontosabb belpolitikai viharával, az ún. „médiaháborúval” kapcsolatosan is. Mint közleményükben írták, a Sörpárt elnöksége aggasztónak ítélte a Magyar Rádióban és a Magyar Televízióban kialakult helyzetet, különös tekintettel a választások előtti időszakra, amelyben a pártatlan tájékoztatás melletti elkötelezettséget kiemelten hangsúlyozták.⁴² Az ekkor ellenzéki körökben általános megállapítást saját tevékenységükre irányító szövegkörnyezetbe ágyazták: „Bár a Sörpárt vezetői köztudottan igazán józan politikusok, véleményük szerint az elektronikus sajtó döntőnökeitől még inkább elvárható a józan gondolkodás. Ezért a Sörpárt az in integrum restitutiót, azaz az eredeti állapot helyreállítását tartja az egyedül üdvözítő megoldásnak. A Sörpárt véleménye egy mondatban összefoglalva: a sör szent, a vélemény szabad.” Egy sajtókommentár szellemeskedve jegyezte meg, hogy az ingerült belpolitikai légkörben a közszolgálati médiával kapcsolatos indulatos nyilatkozatok közepette csak a sörpártiak szavai tükröznek higgadtságot.⁴³

A kezdeti 400 tagról 1994 elejére mintegy 600 tagúra gyarapodott szervezet 11 megyében építette ki hálózatát. A sörpártiak felfigyeltek arra, hogy a politika újjászervezését alulról, egymást személyesen ismerő emberek hálózataként kell kezdeni. Ezeket ők „sörköröknek”, kampányrendezvényeiket pedig „sörpárti sörpartyknak” nevezték el. A párt vezetői felkeresték a közép-európai testvérpártokat tapasztalatszerzés céljából, jártak Prágában is, távlati terveik között a sörpártok nemzetközi hálózata, egyfajta „Sör Internacionálé” is szerepelt.

A nagyszabású terveknek azonban a pénztelenség és a párt alapvetően inkább mozgalmi (és nem professzionális párt) jellege véget vetett. A Sörpárt elvei közé tartozott, hogy nem szed tagdíjat, a nagy sörgyárak pedig legfeljebb a rendezvényeiket támogatták, persze elsősorban néhány hordó sörrel. Utólag úgy nyilatkoztak, hogy ha még komolyabban veszik a kampányt, és sikerül stabil anyagi bázisra építkezniük, sokkal többre lehettek volna hivatottak. A nagy pártok emésztő versengésében ilyen körülmények között azonban a Sörpárt még a jelöltállításához szükséges 750 ajánlószerződést sem tudta összegyűjteni egyetlen körzetben sem, így az 1994. évi választásokon nem indulhatott, nem sokkal később fel is oszlott.

Érdemes-e sör és politika kapcsolatáról valamiféle összegzésben gondolkodni? Azt alighanem megállapíthatjuk, hogy a fent megidézett kelet-európai sörpártok a rendszerváltás utáni politika világának sajátos képződményei voltak. („A kilencvenes évek elején kísértet

42 In: Országos Sajtószolgálat, 1993. november 1. Online: http://os.mti.hu/hirek/17840/a_sorpart_kozlemenye.

43 *Fiúk, csak józanul!* In: Pest Megyei Hírlap, 1993. november 3. 3. p.

járta be Kelet-Európát: a sörpolitizálás szelleme.”⁴⁴⁾ Alapítóik így élték meg a pártállam összeomlása utáni szabadságot, a sörözésben vélték megtalálni a közéleti mondanivaló kiindulópontját.⁴⁵ Bár – mint láttuk – nemcsak azzal foglalkoztak, hogy milyen legyen a sör habja, a korsó úrmérete stb., hanem nagyon is komoly gazdaság- és társadalompolitikai elképzeléseik voltak, a rendszerváltáskor létrejött pártrendszer kereteit nem tudták komolyabban feszegetni, a „nagy” pártok versenyében nem nagyon szólhattak bele. Elsősorban a pénztelenséggel és a parlamentbe jutás 5%-os küszöbével küzdöttek, de azzal is, hogy nem tudtak a nagy politikai táborok megosztó-elszívó hatásával megbirkózni. (Jellemző, hogy a sörpártok feloszlása után egyes politikusaik jobb-, mások baloldali formációkban folytatták politikai karrierjüket.)

De történetük újraolvasása arról is meggyőzhet bennünket, hogy a sör nem csak egy ital, jóval több annál. A hozzá kapcsolódó társadalmi attitűdök, viselkedésminták közösségsszervező erővel rendelkeznek, akár még politikai pártprogram kialakítását is elősegíthetik. A sörpártok nem egyszerűen proteszt-pártok voltak, jóllehet, szerveződésüket az általános kritikai attitűd, a humoros kampányolás lehetősége elősegítette. Ezek a sörpártok többnyire nem viccpártok voltak, a sörpolitikusok célja nem csak a botránykeltés és a polgárpukkasztás. Legfeljebb az volt vicces, hogy túl komolyan vették magukat és politikai lehetőségeiket. De ezzel a '90-es évek elején aligha voltak egyedül ...

Sörpártjaink ma nincsenek (döntse el mindenki maga, hogy szükség van-e rájuk), viszont söreink vannak. Segítségükkel ugyanazt a hagyományt ápolhatjuk, amit a letűnt sörpártok felkarolni óhajtottak: egy-egy korsó mellett társaságok, közösségek formálódnak az egyénekből. E társaságok sok mindenről szoktak beszélgetni, igen, a politika légkörének és minőségének megjavításáról is.

44 Ld. 2. sz. jegyz.

45 Ld. pl. egy egykorú kommentár szavaival: „Nagy siker ez pártállamtól búcsúzónak, a döntési szférák elidegenedését feloldó korunkban, a következő évezred küszöbén. Olyan siker, amely újabb mandátumok megszerzésével biztat, és a hosszú ideológiai böjt után tökéletesen érthető. Maga az erő következő magának a sörnek a természetéből.” BÓKA Róbert: *Sörpárti vagyok*. In: Új Dunántúli Napló, 1992. március 4. 3. p.